

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Julkisoikeusyksikkö
Kieliasianneuvos Corinna Tammenmaa

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

9.9.2025

HE 62/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaa- laislain muuttamisesta

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa hallituksen esityksestä HE 62/2025 vp. Oikeusministeriö on antanut esityksestä lausunnon sen valmisteluvaiheessa (VN/7059/2024-OM-121).

Hallituksen esityksessä on osittain otettu huomioon oikeusministeriön lausuntovaiheessa esittävät huomiot.

Kielitaitovaatimukset

Ehdotuksen lausuntovaiheessa oikeusministeriö kiinnitti huomiota siihen, että ehdotuksessa säädettäisiin vakiintuneista kielitaitoa koskevista käsitteistä poikkeavista kielitaitotasosta. Lisäksi lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, että valtioneuvoston asetuksessa suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa (481/2003), jäljempänä kielitaitoasetus, säädetään kielitaidon osoittamisesta yleisillä kielitutkinnoilla sekä kielitaidon osoittamisesta opintojen yhteydessä, ja että Lex superior säännön mukaan laki voisi tulla sovellettavaksi asetuksen sijaan.

Hallituksen ehdotuksessa todetaan että (s. 111): Ehdotetussa pykälässä ja esityksessä ylipäänsä käytetyt kielitaitoon liittyvät käsitteet, niiden tarkemmat määritelmät sekä kielitaidon osoittamistavat ovat osin erilaisia kuin vastaavat seikat muussa kielitaitoa koskevassa lainsäädännössä ja asetuksessa. Tämä on tarkoituksellista, koska ehdotettu lakimuutos on suunniteltu nimenomaan vastamaan pysyvään oleskeluun liittyviin muutostarpeisiin. Sen vuoksi muutosta ei ehdoteta toteutettavaksi esimerkiksi viittauksina olemassa oleviin säännöksiin. Tämä tarkoittaa sitä, että ehdotettuja säännöksiä ei sovellettaisi muissa tilanteissa kuin pysyvää tai pitkään oleskelleen oleskelulupaa koskeissa hakemuksissa eikä niiden tulisi myöskään vaikuttaa siihen, miten kielitaitoon liittyviä säännöksiä muissa tilanteissa sovelletaan.

Oikeusministeriö pitää hallituksen esitykseen tehtyjä muutoksia riittävinä, mutta kiinnittää eduskunnan huomiota asiaan.

Postiosoite Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Oikeusministeriö kiinnittää myös huomiota esityksen 56 f § 6 momenttiin, jonka mukaan: ”Yleisen kielitutkimuksen suorittamisella tietyllä taitotasolla tarkoitetaan sitä, että ulkomaalainen on suorittanut tutkinnon osakokeista vähintään kaksi kyseisellä taitotasolla niin, että suoritus osoittaa sekä suullista että kirjallista kielitaitoa. Tämä voidaan osoittaa jollain seuraavista yhdistelmistä: 1) kirjoittaminen ja puhuminen; 2) kirjoittaminen ja puheen ymmärtäminen; tai 3) puhuminen ja tekstin ymmärtäminen.” Oikeusministeriön kiinnittää huomiota siihen, että viittomakieliset henkilöt eivät tämän perusteella kykenisi osoittamaan vaadittavaa suomen tai ruotsin kielen taitoa, vaan ainoastaan 56 a § 1 momentissa tarkoitettua suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen taitoa, jonka perusteella voi hakea pysyvää oleskelulupaa vasta kuuden vuoden määräajan jälkeen.

Ehdottoman vankeusrangaistuksen vaikutus yhtäjaksoisen oleskelun laskennassa

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota esitysluonnoksesta valmistelun aikaisemmassa vaiheessa sano- maansa ehdottoman vankeusrangaistuksen vaikutuksesta yhtäjaksoisen oleskelun laskennassa.

Esityksessä ehdotetaan, että pysyvän oleskeluluvan ja pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvan myöntämisestä koskeviin lakiehdotuksen 56 ja 56 d §:iin lisättäisiin sisällöltään vastaavat uudet momentit, joissa säädettäisiin ehdottoman vankeusrangaistuksen vaikutuksesta yhtäjaksoisen oleskeluajan kertymiseen ja laskentaan. Molempien lupatyyppejen osalta säädettäisiin, että jos ulkomaalainen olisi tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, yhtäjaksoinen luvallinen oleskeluaika katkeaisi ja alkaisi alusta. Aika voisi alkaa alusta aikaisintaan, kun ehdoton vankeusrangaistus olisi kokonaan suoritettu. Vankeusrangaistuksen kestoa ei siis koskaan laskettaisi mukaan yhtäjaksoisen oleskelun aikaan.

Esityksessä ehdotusta perustellaan siten, että ehdottoman vankeusrangaistuksen saaminen merkit- sisi käytännössä samaa kuin tietyn pituinen fyysinen poissaolo jäsenvaltion (eli tässä Suomen) alu- eelta (s. 92). Henkilön suorittaessa ehdotonta vankeusrangaistusta Suomessa, hän kuitenkin tosiasi- assa oleskelee Suomen alueella. Ehdottoman vankeusrangaistuksen suorittamista Suomessa ei siis tulisi perusteluissa suoraan rinnastaa merkitykseltään fyysiseen poissaoloon Suomen alueelta.

Esitysluonnoksessa todetaan lisäksi ehdottoman vankeusrangaistuksen vaikutuksesta oleskeluajan laskentaan ja henkilön kotoutumiseen, että vankeusrangaistus katkaisee kotoutumisen eikä vankeu- den kestoa voida muun muassa tämän vuoksi huomioida oleskeluajan laskennassa. Oikeusministeriö huomauttaa tältä osin, että yksi vankeuslain mukaisista vankeuden täytäntöönpanon keskeisistä ta- voitteista on vangin yhteiskuntaan sijoittumien edistäminen (VL 1 luvun 2 §). Vankeuden täytäntöön- panon aikana vangin sijoittumista yhteiskuntaan pyritään siis edistämään useilla keinoilla. Vanki on lähtökohtaisesti velvollinen työ- ja toiminta-aikana osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksy- mään toimintaan (VL 8 luvun 1 §), jonka tarkoituksena on edistää vangin sijoittamista yhteiskuntaan.

Ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavan henkilön on esimerkiksi mahdollista osallistua vankilassa tai sen ulkopuolella järjestettävään koulutukseen. Opintoja on mahdollista suorittaa vankilan ulkopuo- lella opintoluvalla vankeuslain mukaisten edellytysten täytyessä. Vangille voidaan antaa myös lupa varsinaisena työaikana tehdä työtä tai osallistua työharjoitteluun vankilan ulkopuolella (VL 8 luvun 6 §). Oikeusministeriö kiinnittää huomioita siihen, että näillä vankeusrangaistuksen suorittamiseen kuu- luvilla toimintamuodoilla voidaan katsoa olevan henkilön yhteiskuntaan sijoittumista ja samalla myös kotoutumista edistävä vaikutus. Näin ollen ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavan henkilön oles- kelun tai kotoutumisen ei voida tosiasiaassa katsoa katkeavan ehdottoman vankeusrangaistuksen suorittamisen aikana.

Suuri osa ehdottomista vankeusrangaistuksista on pituudeltaan hyvin lyhyitä. Esimerkiksi vuonna 2023 ensimmäisessä oikeusasteessa tuomittiin yhteensä 5 468 ehdotonta vankeusrangaistusta, joista 3 448 eli noin 63 % oli alle 6 kk pituisia. Alle vuoden pituisia ehdottomia vankeusrangaistuksia

tuomittiin puolestaan 3 876 kpl eli yli 70 % kaikista kyseisenä vuonna tuomituista. (Tilastokeskuksen tietokantataulukko: Vankeustuomiot ensimmäisessä oikeusasteessa kokonaisrangaistuksen pituuden, sukupuolen, iän ja rikosryhmän mukaan 2023). Ehdotettu muutos yhdistettynä yhtäjaksoisen oleskeluajan vaatimuksen kiristämiseen kuuteen vuoteen vaikuttaisi siis voivan johtaa tilanteisiin, joissa muutosten myötä kuuden vuoden yhtäjaksoisen oleskelun laskenta alkaisi kokonaan alusta hyvin lyhyenkin ehdottoman vankeusrangaistuksen seurauksena. Näin on erityisesti, jos henkilölle olisi kertynyt yhtäjaksoista oleskelua jo useita vuosia tai lähes kokonaan vaadittu oleskeluaika ennen ehdotonta vankeusrangaistusta.

Oikeusministeriö huomauttaa myös, ettei esityksessä ole käsitelty keskeneräisen rikosprosessin vaikutusta tilanteissa, joissa ehdoton vankeusrangaistus huomioidaan oleskeluajan katkaisevana tekijänä. Esityksestä jää epäselväksi, onko ehdotonta vankeusrangaistusta koskevan tuomion, joka huomioidaan pysyvän tai pitkään oleskelleen EU-kansalaisen oleskeluluvan myöntämisharkinnassa, oltava lainvoimainen. Mikäli ehdoton vankeusrangaistus poikkeuksetta katkaisee ja aloittaa alusta pysyvään oleskeluun johtavassa oleskeluluvassa huomioitavan oleskeluajan, tulisi ehdotonta vankeusrangaistusta koskevan tuomion olla lainvoimainen. Muussa tapauksessa ehdotettu sääntely voisi johtaa tilanteisiin, joissa muutoksenhaun myötä tuomittu seuraamus muuttuu esimerkiksi ehdolliseksi vankeudeksi. Tällöin oleskelulupaharkinnassa olisi huomioitu ehdotonta vankeusrangaistusta koskeva, ei lainvoimainen tuomio. Tällöin lupaharkinta olisi tehty virheellisin perustein.